

Gruva i Norra Kärr?

Norra Kärr ligger mellan Gränna och Ödeshög nära Vätterns östra strand. Platsen är sedan länge känd för ovanliga mineral som innehåller sällsynta jordartsmetaller. Den engelska benämningen är ”Rare Earth Elements” (förkortning REE). Dessa metaller är inte så sällsynta som namnet antyder, men förekommer aldrig i höga koncentrationer, i Norra Kärr mindre än 1% av berggrunden.

Sällsynta jordartsmetaller används bland annat för kraftiga magneter i exempelvis elektronikprylar och vindkraftverk. Efterfrågan ökar stadigt. Nästan all brytning och utvinning sker idag i Inre Mongoliet i Kina. Erfarenheterna där och från tidigare brytning i exempelvis USA visar att det blir påtaglig miljöpåverkan, inte minst från avfallet sedan metallerna har utvunnits, dvs i praktiken allt berg som har brutits, men i finmalet skick som avfall.

Bland annat på grund av osäkerhet över Kinas monopol på sällsynta jordartsmetaller planeras brytning på andra håll i världen. I Sverige är Norra Kärr inte den enda kända förekomsten, men anses vara särskilt intressant för utvinning. Därför har det kanadensiska företaget Tasman Metals beviljats undersökningstillstånd och genomfört provborringar. Företaget har även fått bearbetningskoncession, vilket är en bekräftelse på att gruvan kan etableras. Detta sker i enlighet med den svenska minerallagstiftningen, vilken klassas vara fördelaktigast i världen för gruvverksamhet. Värderingen av miljöeffekter sker sent i efterhand, när verksamheten ska prövas enligt miljöbalken.

Sällsynta jordartsmetaller förekommer ofta tillsammans med radioaktiva ämnen som uran och torium. Uranhalten i berggrunden i Norra Kärr är låg, men inte försumbar. Det innebär att uranet måste hanteras i samband med utvinningen, antingen som biprodukt eller som avfall. Den finska gruvan Talvivaara fick tillstånd för att utvinna uran vid motsvarande halt som i Norra Kärr.

Den fullständigaste beskrivningen av Tasmans planer finns i en teknisk rapport på engelska. Delvis är informationen svårtolkad och ofullständig. Men det går ändå att få en hyfsat bra bild av vad en gruva i Norra Kärr skulle innebära.

Tasman räknar med brytning i åtminstone 60 år med en årlig brytning av 1,5 miljoner ton malm (mineraliserat material) eller 4 100 ton per dag. Totalmängd under 40 år är 58 miljoner ton. Totalmängd under 20 år är 29 miljoner ton. Under ytterligare 20 år skulle 30 miljoner ton kunna brytas och då blir hela totalmängden 88 miljoner ton. Utöver malmen måste dessutom brytas ungefär lika mycket övrigt berg för att malmen ska vara åtkomlig i det stora dagbrottet.

Malmen krossas och finmåls. Genom så kallad flotation och magnetseparering skiljs metallmineralen från avfallet. Därefter utvinns metallerna med svavelsyra och separationsprocesser för att skilja ut föreningar av de olika metallerna. Det framgår inte vilka miljörisiker dessa processer kan ge.

Tasman har inte fullständigt redovisat hur stora områden som kan påverkas av olika delar av verksamheten och var dessa områden ska ligga, givetvis fränsett dagbrottet som bara kan utföras där malmen finns. Framför allt saknas redovisning av var allt avfall ska läggas. Tabellen är en kvalificerad gissning med utgångspunkt från den information som ändå finns i Tasmans tekniska rapport.

Brytning antal år	20	40	60
Dagbrott ha	40	60	80
Avfallsberg ha	17	30	40
Industriområde ha	50	50	50
Lakrestmagasin ha	135	270	400
Klarningsdamm ha	10	20	30
Övrigt ha	48	100	150
Totalt ha	300	530	750

Arealpåverkan vid gruvbrytning i Norra Kärr kan sålunda uppskattas till mellan 3 och 7,5 kvadratkilometer vid 20 respektive 60 års drift. Som jämförelse kan nämnas att Sveriges idag största gruva av samma slag, Aitik utanför Gällivare för närvarande upptar ca 15 kvadratkilometer.

Hela detta stora gruvområde med sina olika aktiviteter kommer att ligga i Vätterns tillrinningsområde och så nära Vättern att varje förorening eller ännu värre varje kollaps av avfallsdamm snabbt förorenar Vätterns vatten, vilket är södra Sveriges viktigaste dricksvattentäkt.